

Å bli tatt med storm av en bibeltekst: Nick Caves transformative lesning av Markusevangeliet

Robert W. Kvalvaag
robert@oslomet.no

Sammendrag

In this article I claim that what Nick Cave describes in his introduction to the *Gospel of Mark* is a good example of a transformative reading experience. Reading *Mark* changed Cave, and he compares reading the gospel with a transcendent experience. However, Cave did not approach the gospel as a sacred text, but as literature, a fascinating story. I also claim that reading *Mark* changed his view of God and made him rediscover Jesus, not the divine Son of God, but the artist and healer who made people whole.

Key words: *Gospel of Mark*, Nick Cave, transformative reading, Christology, imagination.

I 1998 publiserte forlaget Canongate pocketutgaver til noen av skriftene i Det nye testamente. De spurte da Nick Cave om han ville skrive en introduksjon til et av skriftene. Han sto helt fritt til å velge, og valget falt på Markusevangeliet. I denne artikkelen hevder jeg at det Cave beskriver i sin introduksjon til Markus er et godt eksempel på en transformativ leseropplevelse. Slike opplevelser kjennetegnes av at de endrer leseren, og de er noen ganger forbundet med en opplevelse av transcendent. I likhet med mange av dem som har hatt slike opplevelser uttrykker også Cave at det var et *før* og et *etter* den erfaringen han gjorde. Jeg hevder også at hans transformative lesning av Markus endret hans gudsbilde. Den bidro til at han gjenoppdaget Jesus og utviklet en kristologi som er nært beslektet med den til William Blake. Dessuten påpeker jeg at hans tilnærming til bibelstoffet har et selvbiografisk preg, og at han leser Markus som litteratur, som en god fortelling – og ikke som hellig tekst.

Transformative leseropplevelser

I 2018 tok Thor Magnus Tangerås doktorgraden på avhandlingen «*How Literature Changed my Life*»: *A Hermeneutically Oriented Narrative Inquiry into Transformative Experiences of Reading Imaginative Literature*. I arbeidet med avhandlingen dybdeintervjuet han flere vanlige lesere, som kunne fortelle om sterke leseopplevelser. En av informantene leste Doris Lessings science fiction-roman *Shikasta*. Etter å ha lest denne boka opplevde hun at hele livet ble snudd opp ned, og at hun måtte revurdere hele sin livsanskuelse.¹ For Tangerås er dette et eksempel på det han kaller «transformative reading experience», eller «biblioterapi», et

begrep som brukes for å beskrive hvordan litteratur på ulike måter kan påvirke menneskers liv Informanten som hadde lest *Shikasta* sier selv at leseopplevelsen har vært transformativ, på den måten at hun har beveget seg fra et ateistisk til et åndelig livssyn:

The book ... *made or shaped* my life ... the book made me realise that there is a spiritual dimension to life, and it made me see that you have life for a *purpose*, and you've got to find out what that purpose is and then you've got to *do* it. So, I think it has given me a very, very strong sense of purpose, and that purpose has *made* my life. Tangerås.²

Tangerås bruker betegnelsen *metanoia* om det som har skjedd med denne informanten. Han siterer Kelly A. Myers, som skriver at «the experience of *metanoia* involves a transformation that can range from a minor change to a dramatic spiritual conversion».³ Myers påpeker at *metanoia* ofte forekommer i Bibelen, og i Det nye testamente betegner det en transformasjon eller omvendelse; at et menneske vender seg til Gud og får et nytt syn på livet og tilværelsen. Jesus innleder sin gjerning i Markus med å forkynne omvendelse eller *metanoia*: «Tiden er inne, Guds rike er kommet nær. Vend om (*metanoeo*) og tro på evangeliet!» (Mark 1,15).

Tangerås refererer også til flere sentrale filosofer som har arbeidet med hermeneutikk og estetikk, og som har påpekt litteraturens potensial til å endre menneskers liv. Et eksempel på dette er Hans-Georg Gadamer, som i hovedverket *Sannhet og metode. Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*, skriver: «Vi betrakter kunstverket som en ekte erfaring som forandrer den som gjør erfaringen [...]. Kunstverkets egentlige væren består snarere av at det omdannes til en erfaring som forvandler den som gjør erfaringen».⁴

Tangerås er også opptatt av hvilken effekt transformativ lesning har på leseren. Han viser til at ord som brukes om dette hører til den såkalte «being-moved group», med ord som «stirred», «touched» og «gripped». Litteraturforskeren Ian Gadd har en lignende tilnærming:

In fact, the metaphors of modern western reading practice, especially as associated with novel-reading, actively seek to displace and disembody the reader. We 'escape'; we become 'lost' or 'absorbed'; we even 'forget ourselves'. Such language frames reading, cognitive, affective or even transcendental.⁵

Tangerås har dessuten mottatt markante impulser fra den amerikanske litteraturforskeren Louise Rosenblatt. Hun la vekt på at man ikke må neglisjere den personlige, estetiske opplevelsen ved litteraturlesing. Det foregår en transaksjon mellom tekst og leser: leseren påvirkes av teksten, som i sin tur påvirkes av leseren. I bokkapitlet «Hvordan lesing kan forandre liv. Om litteraturens terapeutiske potensial» skriver Tangerås om skillet mellom efferent og estetisk lesning hos Rosenblatt. Efferent lesning fokuserer på tekstens informative

og ikke-estetiske prosesser, mens den estetiske lesningen løfter frem det subjektive møtet mellom leser og tekst; hvilke spontane og personlige reaksjoner man opplever i møtet med teksten. Estetisk lesing er dermed knyttet til det affektive; det som skjer når leseren lever seg inn i teksten og opplever dens verden: «Attention will shift inward, will center on what is actually being created during the actual reading [...]. Out of these ideas and feelings, a new perspective, the story or poem, is shaped and lived through».⁶ De positive og transformative virkningene Rosenblatt lister opp som mål for lesingen hviler med andre ord på den estetiske lese måten.

I essayet «The Flesh Made Word» forteller Cave om sin far Colin, som underviste i engelsk litteratur. Faren pleide å hente Nick til sitt kontor, hvor han leste høyt for sønnen fra bøker som Shakespeares *Titus Andronicus*, Dostojevskis *Forbrytelse og straff*, og Nabokovs *Lolita*. Farens entusiasme for litteratur smittet over på sønnen, og i en seinere refleksjon over dette etter farens død, skrev han:

What my father was finding in his beloved literature was God. Literature elevated him, tore him from normality, lifted him out of the mediocre and brought him closer to the divine essence of things. I had no notion of it then, but I did see somewhere that art had the power to insulate me from the mundanity of the world, to protect me.⁷

Det Nick Cave observerte hos sin far allerede tidlig i tenårene var litteraturens forvandlende kraft. For å beskrive dette bruker Cave ord som «elevate», «tear from», «lift out» og «bring closer». Ifølge Cave løftet lesingen faren ut av det hverdagslige og jordiske, og nærmere noe transcendent eller guddommelig. Tangerås berører dette når han skriver at mange studier av transformative leseropplevelser har slående likhetstrekk med William James' kjente studie av vanlige menneskers beskrivelser av transformative religiøse opplevelser. I boka *Varieties of Religious Experience* forsøkte James å finne fram til kjernen i åndelige erfaringer. Han påpekte at i kristne miljø brukes ofte ordet omvendelse om dette, men selv foreslo han å bytte ut omvendelse med transformasjon:

Our ordinary alterations of character, as we pass from one of our aims to another, are not commonly called transformations, because each of them is so rapidly succeeded by another in the reverse direction; but whenever one aim grows so stable as to expel definitively its previous rivals from the individual's life, we tend to speak of the phenomenon, and perhaps to wonder at it, as a 'transformation'.⁸

I denne artikkelen anvender jeg forskningen til Tangerås på Nick Caves introduksjon til Markusevangeliet. Jeg hevder at Caves tilnærming til Markus er et godt eksempel på estetisk tekstlesing, og at Cave hadde en transformativ leseropplevelse da han leste Markus. Med

«transformativ» siktes det ikke bare til det affektive møtet med teksten, men også til erfaringen av en transcendent, transformativ dimensjon.

To eksempler på transformativ bibellesning

Fra antikken kjenner vi flere fortellinger om personer som har opplevd dramatiske endringer i livet som følge av bibellesning. Den mest kjente er trolig fortellingen om kirkefaderen Augustins lesning av noen vers fra Paulus' brev til romerne. I begynnelsen av august 386 i en gårdshage i Milano hørte Augustin en barnestemme som sang: «Ta og les! Ta og les!» Augustin opplevde dette som «et bud til meg fra Gud om at jeg skulle slå opp i Bibelen og lese det første avsnittet jeg støtte på».⁹ Han kjente godt til fortellingen om eneboeren Antonius (251-356), som ble omvendt da han hørte følgende bibeltekst bli lest: «Gå og selg alt du eier og gi det til de fattige, og du skal få en skatt i himmelen. Kom så og følg meg!» (Matt 19,21). Mens han tenkte på det som skjedde med Antonius løp Augustin tilbake til sin venn Alypius:

For der hadde jeg lagt fra meg apostelskriftene da jeg reiste meg og gikk bort. Jeg grep boken, åpnet den og leste stille det avsnittet som øynene mine først falt på: «La oss leve sømmelig som på lyse dagen, ikke i festing og fyll, hor og utskielser, strid og misunnelse. Men kle dere i Herren Jesus Kristus, og vær ikke så opptatt av kroppen av det vekkes begjær» (Rom 13,13-14). Lenger ville jeg ikke lese, og det trengtes heller ikke. For straks jeg hadde lest denne setningen til ende, strømmet det liksom inn i mitt hjerte et lys som gav ro, og tvilens mørke ble helt borte. Så stakk jeg fingeren, eller hva det nå var, inn i boken til merke og lukket den.¹⁰

Lesingen av dette skriftstedet førte til at Augustin overga seg til Kristus, og like etter skjedde det samme med hans venn Alypius. Ian Gadd hevder at «this is one of the most famous moments of reading in western culture».¹¹ En annen forsker bruker uttrykket «epiphany of the book» om det Augustin opplevde: «This 'epiphany of the book', moreover, resulted in a profound life-change inasmuch as it marked Augustine's conversion from classical antiquity to Christianity».¹²

Et annet eksempel fra nyere tid er skuespilleren Svein Tindbergs transformative erfaring med Markusevangeliet. Tindberg oppdaget Markus da han arbeidet med en oppsetning av Kaj Munchs *Ordet*: «Som forberedelse leste jeg Bibelen. Teksten tok plutselig tak i meg. Jeg følte at jeg likte å lese dette. Forskjellen på Markus og andre forfattere er at Markus forlanger å bli trodd».¹³ Svein Tindberg og Kjetil Bang-Hansen skrev i 1995 teaterhistorie med den to og en halv timer lange forestillingen *Evangeliet etter Markus*. Det ble til sammen 218 forestillinger og ca. 75000 publikummere. Slik Tindberg forteller om møtet med Markus er det et klart *før* og et *etter* i hans forhold til bibelteksten: «Da jeg startet

arbeidet med Markusevangeliet hadde jeg et respektfullt og ærbødig forhold til teksten, som et vakkert og kulturelt betydningsfullt dokument [...]. Men i løpet av prosessen skjedde det noe. Markus banket på døren, han ble litt brysom, rett og slett». ¹⁴

Nick Cave og Bibelen

Nick Cave har aldri lagt skjul på at han har et nært forhold til Bibelen, og at den har gitt inspirasjon til mange av hans tekster. ¹⁵ Da han besøkte Norge i 2004 ble han intervjuet i en norsk avis. Journalisten spurte Cave om hans forhold til Bibelen: «'Blir du inspirert av å lese Bibelen?' Cave: 'Jeg leser den hver dag, men ikke for å bli inspirert. Det er en god bok'». ¹⁶ Allerede i 1994, ti år før han ble intervjuet av den norske journalisten, uttalte Cave:

I knew the Bible reasonably well from a very young age, going to church so often. I was in the Cathedral choir, and I went to church twice, sometimes three times a week. I did absorb a lot and found out I knew a lot about it in years to come. I would just read it. I always appreciated it; I always loved the way it was written [...]. I read it more and more. I read it daily now, and I know it very well. ¹⁷

Cave har med andre ord bedrevet daglig bibellesning i mange år. Teologen Roland Boer tar opp denne tematikken i monografien *Nick Cave. A Study of Love, Death & Apocalypse*, hvor det første kapitlet har tittelen «Searching the Holy Books». Her hevder Boer at alt det Cave skriver er gjennomsyret av «the Bible and theology». ¹⁸ I likhet med flere andre har Boer festet seg ved uttalelser fra Cave om at den første delen av hans sangverk delvis domineres av tema fra Det gamle testamente, mens tema fra Det nye testamente gradvis blir viktigere etter hvert i den andre delen. Cave omtaler dette slik:

I enjoyed the Old Testament because of these wild stories, these terrible, unjust stories and I thought this concept of God was a bit of a hoot because of how much people suffered under him, in a way. Then I started to read the New Testament about the time I was writing the book (*And the Ass Saw the Angel*) [...] and I got very involved in reading that. I would just look it up to find a quote and find myself reading it for the next two days. ¹⁹

Cave begynte å skrive på romanen *Og eselet så Herrens engel* midt på 1980-tallet. ²⁰ Det er med andre ord i løpet av 1980-tallet Cave gradvis blir mer opptatt av Det nye testamente enn av Det gamle. Men det er ikke snakk om et brudd der Cave forlater Bibelens første del for så å bli helt oppslukt av Bibelens andre del. Det dreier seg heller om en gradvis dreining fra et utenfra- til et innenfra-perspektiv på bibelteksten, fra å være observatør til å bli deltaker:

With the Old Testament, I was an observer. It was exclusive. The Gospels were inclusive. That had a huge impact on the way I then started to write. Up to that point I had been storytelling in the same way that the Old Testament does. When I started to read the Gospels, I found myself trembling at the things that Christ said, and at the stories themselves. I was incredibly moved by them. And still am.²¹

Mens han skrev på romanen *Og eselet så Herrens engel* bodde Cave i 1986 en periode i Berlin. Det var da han bestemte seg for å gi den en tittel inspirert av fortellingen om Bileams esel i 4. Mosebok 22. Etter hvert brukte han mer tid på bibellesning enn på skriving. Det var i løpet av denne prosessen at hans forhold til Bibelen forandret seg. I utgangspunktet hadde han en intellektuell tilnærming til bibeltekstene, men dette endret seg, i den forstand at Bibelens budskap påvirket og berørte ham som leser:

That's the one book that I had by my side all the time, that I plagiarized completely. Each day I'd write for nine hours, and more and more I found myself writing for three and reading the Bible for six. When I began, I had a sort of intellectual relationship with it, but I don't think you can read that book for any length of time without being affected by what it's saying. I became very affected by a lot of the messages.²²

I tre av de gjengitte sitatene bruker Cave ord og uttrykk som «very involved», «huge impact», «trembling», «incredibly moved» og «affected» om sine opplevelser knyttet til bibellesing generelt, og Det nye testamente spesielt. Cave bruker et emosjonelt språk for å beskrive de erfaringene han har gjort i møte med bibelteksten. Han beskriver en endring, hvor han går fra å lese Bibelen som underholdningslitteratur, med blikket til en observatør, eller som en intellektuell øvelse, til å bli sterkt involvert følelsesmessig. Ingen andre steder har han utdypet hva dette innebærer slik han gjør det i sin innledning til Markusevangeliet.

I sin monografi nevner Roland Boer kort Caves introduksjon til Markusevangeliet, og han påpeker det nære forholdet mellom selvbiografi og bibellesning hos Cave.²³ Det er også utgitt to vitenskapelige antologier som omhandler ulike sider ved artisten Nick Cave.²⁴ Men ingen av disse undersøker Caves tekst om Markus. I artikkelen «'Som hos Blake': Nick Cave og den guddommelige imaginasjonen» refererer jeg til og siterer fra Caves innledning til Markus. Men der er konteksten helt forskjellig fra det som tas opp her, og de to artiklene overlapper i liten grad med hverandre.

Med denne artikkelen ønsker jeg derfor å utforske et aspekt ved Nick Cave som så langt har blitt viet liten interesse i forskningen. I et intervju forteller Cave at av alle Bibelens bøker er det Markus han liker best, ja, han elsker den boken.²⁵ Men hva er det ved Markusevangeliet Cave finner så fascinerende? Med hvilke briller er det han nærmer seg

bibelteksten? Hvordan forstår han Jesus-skikkelsen hos Markus? Og hvordan bidro Nick Caves lesing av Markus til å forandre hans liv?

Selvbiografi og bibellesning

Nick Cave innleder sitt forord til Markus med å fortelle om seg selv. Tidlig i tyveårene hadde han en blomstrende interesse for voldelig litteratur, kombinert med en sterk sans for det guddommelige nærværet i verden. Som opprørsk ung mann fant han tekster i Bibelens første del som befestet hans aggresjon og fascinasjon for det onde i verden. Gjennom språket i Det gamle testamente fant Cave uttrykksformer som reflekterte hans eget raseri og opprør:

Det gamle testamente talte til den delen av meg som raste og hveste og spyttet på verden. Jeg trodde på Gud, men jeg trodde også at Gud var ond, og at dersom Det gamle testamente var vitnesbyrd om noe som helst, var det vitnesbyrd om dét.²⁶

En litteraturforsker forklarer selvbiografisk litteraturkritikk som «outspoken involvement on the part of the critic with the subject matter».²⁷ Selvbiografisk kritikk er subjektiv kritikk, som ikke forsøker å skjule sporene til leseren i den hermeneutiske prosessen. Det er en hermeneutisk metode som muliggjør et møte mellom fortellingen om leserens eget liv og fortellingene og dramaet som utspiller seg i teksten. Nick Cave beskriver hvordan hans oppfatning av den gammeltestamentlige guden etter hvert endret seg. Dette skjedde samtidig med at han lærte seg «å tilgi seg selv og verden». Teologien påvirker livet, men livet påvirker også teologien. Cave søkte trøst, og i denne prosessen hvor han selv gjennomgår en forvandling endres også gudsbildet:

Men man blir voksen. Joda, man modnes og mildnes. Spirer av medfølelse finner veien gjennom sprekke i det svarte, bitre jordsmonnet. Raseriet slutter å trenge et navn. Etter hvert som man lærer å tilgi seg selv og verden, finner man ikke lenger trøst i iakttakelse av en utkjørt Gud som piner og plager en ulykkelig menneskehet. Den fordums Guden begynner å forvandles i hjertet, uedle metaller blir til sølv og gull, og man finner glede ved verden.²⁸

Her beskrives veien fra Det gamle til Det nye testamente nærmest som en alkymistisk forvandling, en modningsprosess, en oppmykning, og en varmere måte å forholde seg til verden på. Denne endringen hos Cave gjorde at han ble mottakelig for nye impulser, nye leseropplevelser. Det er i denne fasen av livet han leser Markus. Møtet med Markus ble dermed transformativt for Cave, ikke bare fordi han ble tatt med storm av bibelteksten, men også fordi timingen var riktig.

Nick Caves transformative lesing av Markusevangeliet

I sitt forord forteller Cave om foranledningen til at han begynte å lese Markus. Mens han skrev på *Og eselet så Herrens engel* fordypet han seg i Det gamle testamente. En dag traff han en anglikansk prest, som foreslo at han skulle ta en pause fra Det gamle testamentet og heller lese Markus. Cave skriver at han ikke hadde lest Det nye testamente, fordi det handlet om Jesus. Han assosierte ikke Jesus med noe positivt, fordi hans syn på Jesus var nært forbundet med forkynnelsen han husket fra barndommen, da han sang i koret i Wangaratta-katedralen:

Den Kristus jeg husket fra mine guttekordager, var den bløtaktige, altelskende, bleke skikkelsen som kirken misjonerte for. Før jeg kom i tenårene, sang jeg i Wangaratta-katedralens kor, og jeg kan huske at jeg allerede i den alderen tenkte at dette var vasne greier. Den anglikanske kirken drev med koffeinfri gudsyndelse, og Jesus var deres Herre.²⁹

Da Cave spurte presten hvorfor han skulle lese Markus, og ikke heller et annet skrift fra Det nye testamente, svarte presten at Markusevangeliet er kort. Dermed fulgte Cave prestens råd og begynte å lese, og

Markus' evangelium tok meg rett og slett med storm. Her kommer jeg til å tenke på Holman Hunts maleri av Kristus, hvor han åpenbares vakker og kjortelkledd, med en lykt i sin hånd, og banker på en dør. Døren til våre hjerter, får vi tro. Kristus kom til meg på den måten, *lumen Christi*, med et svakt lys, et trist lys, men like fullt et lys. Av alle skriftene i Det nye testamente [...] er det Markus' evangelium som virkelig har grepet meg.³⁰

I dette tekstutdraget finner vi to markante uttrykk for en estetisk lesing. Cave sier for det første at Markus «tok han med storm», eller «swept me up». For det andre har han blitt «grepet av» Markusevangeliet, av alle skriftene i Det nye testamente er det dette «that has truly held me». Den norske oversettelsen er her utilstrekkelig, «held» er ikke å gripe, men å bli holdt fast eller holdt oppe av noe/noen.

I tillegg beskriver Cave en transcendenserfaring. Han ble ikke bare tatt med storm og grepet av bibelteksten, men han opplevde at «Kristus kom til meg». Her bruker han det latinske uttrykket *lumen Christi*, for ytterligere å utdype det han prøver å formidle. *Lumen Christi* er et ledd i den katolske messen som feires i påsken. I messen sier presten:

Lumen Christi	Light of Christ
Gloriose resurgentis	In glory rising
Dissipet tenebras	Dispel dark night

Det Cave forsøker å si med dette er ikke at han ble kristen eller at han begynte å tro på Jesus som Guds Sønn. Men han hadde en opplevelse av at bibeltekstens hovedperson så å si steg ut av teksten og kom til ham – som et lys og/eller med et lys. Denne transcenderserfaringen sammenligner Cave med Holman Hunts maleri «The Light of the World».

Tidlig på 1900-tallet var «The Light of the World» det mest populære maleriet i det engelske imperiet. Hunt begynte på maleriet i 1851, inspirert av to bibeltekster; for det første teksten i Åp 3,20: «Se, jeg står for døren og banker. Om noen hører min røst og åpner døren, vil jeg gå inn til ham og holde måltid, jeg med ham og han med meg», og for det andre Joh 8,12: «Jeg er verdens lys. Den som følger meg skal ikke vandre i mørket, men ha livets lys». Hunt brukte to år på å få maleriet ferdig. Det viser Kristus som banker på døren til et forfallent hus. I sin ene hånd holder han en lampe, som symboliserer åpenbaring. Døra står for en lukket verden, og vanskjøttede planter representerer kaos. Et merkelig, overnaturlig lys fyller deler av bildet, som etter hvert ble allemannseie. Bildet befinner seg i dag i Oxford. Seinere malte han to bilder til med det samme motivet. Det største og siste, som ble ferdig i 1903, befinner seg i St. Paul-katedralen i London. Det inspirerte mange dikt og salmer, og fikk samme status i det britiske imperiet som ikoner i Russland. Bildet hadde en transformativ virkning på mange av dem som så det.³¹ Det var ofte det første bildet et barn fikk se, da det fantes på mange fødeavdelinger. Bildet var enormt populært i Australia, hvor Cave vokste opp.³²

Slik Hunts Kristus viser seg med et lys i en overgrodd hage, slik viste Markus' Kristus seg også for Cave «med et svakt lys, et trist lys, men like fullt et lys». Caves beskrivelse har likhetstrekk med måten William James omtaler mystikkens erfaringer på:

The simplest rudiment of mystical experience would seem to be that deepened sense of the significance of a maxim or formula which occasionally sweeps over one. «I've heard that said all my life», we exclaim, «but I never realized its full meaning until now».³³

Cave kjente til fortellingen om Jesus fra før, men «lys-opplevelsen» skapte en grunnleggende endring. Jesusfortellingen fikk en ny betydning, han så Kristus bokstavelig talt i et nytt lys. Han skriver videre at «Kristus snakket til meg gjennom sin isolasjon, gjennom byrden av sin død, gjennom sitt raseri mot det jordiske, gjennom sin sorg».³⁴ Cave opplevde med andre ord bibelteksten som en personlig tiltale, at fortellingen om Jesus hos Markus var rettet til han personlig. Han utdyper dette i et intervju fra 1999, hvor han uttalte seg slik om Markusevangeliets betydning i hans liv:

Jeg har alltid vært opptatt av religiøse spørsmål. Religion har influert meg hele livet. Etter hvert står det klarere for meg hva jeg tror på. Brikkene faller på plass [...].
Journalisten: Du har skrevet et begeistret forord til en ny utgave av Markusevangeliet?
Cave: Hvis du leser Markus-evangeliet vil du forstå det. Det inspirerer meg mer enn noe annet. Der står alt.³⁵

Da er det kanskje ikke så merkelig at Nick Cave i sin introduksjon skriver at «Markus' evangelium har fortsatt å opplyse mitt liv som roten og kilden til min åndelighet, min religiøsitet».³⁶

Fra transformativ lesing til transformativ låtskriving

Canongates *The Gospel According to Mark, with an Introduction by Nick Cave*, ble utgitt i 1998. Året før hadde Cave gitt ut albumet *The Boatman's Call*, som markerte en stor endring i hans låtskriving, både musikalsk og tekstlig. Det musikalske uttrykket er minimalistisk, og bandet The Bad Seeds bidrar på en neddempet og ofte nesten anonym måte. Mange av tekstene inneholder bibelreferanser, men mens disse på tidligere utgivelser ofte stammet fra Det gamle testamente, er inspirasjonskilden nå uten unntak Det nye testamente. Kontrasten mellom utgivelsen *Murder Ballads* fra 1996 og *The Boatman's Call* kunne nesten ikke vært større. Sangene på *Murder Ballads* lever godt opp til albumtittelen, og det musikalske uttrykket bygger opp under og forsterker volden og grusomhetene som skildres i tekstene.

I utgivelsene fram til *The Boatman's Call* møter vi en låtskriver som er vel bevandret i den kristne tradisjonen og i de bibelske fortellingene. Det stilles aldri spørsmålsteget ved Guds eksistens, men et møte mellom tekstenes jeg-personer og Gud finner aldri sted. Et eksempel er låten «Foi Na Cruz» (norsk: «Det var på korset»), som åpner utgivelsen *The Good Son* (1990). Refrenget stammer fra en protestantisk hymne og synges på portugisisk. Det er et motsetningsforhold mellom refrenget og resten av teksten. Jeg-personen ser ut til å akseptere at Jesus døde for menneskenes synder på korset, men dette er ikke en del av tekst-jegets liv, det er ikke eksistensielt viktig.

The Boatman's Call preges av en radikalt annerledes relasjon mellom Gud og mennesker. Her henvender flere av jeg-personene seg direkte til Gud, som en personlig og erfart transcendent størrelse. Den første låten på *The Boatman's Call*, «Into My Arms», innledes riktignok med setningen «I don't believe in an interventionist God». Det viser seg imidlertid at det dreier seg om et paradoks: jeg-personen påkaller en Gud som griper inn, en Gud han selv ikke tror på, men som han like fullt ber om å gjøre nettopp det – å gripe inn. Boer hevder at dette kan reflektere ordene til faren som hadde en sønn med en ond ånd i Markus 9,24: «Jeg tror, hjelp meg i min vantro».³⁷

Hva har skjedd med låtskriveren Nick Cave i løpet av den perioden som leder fram til *The Boatman's Call*? Er det er en sammenheng mellom hans dypdykk i Markus og Det nye

testamentet på den ene siden, og låtskrivingen som resulterte i *The Boatman's Call* på den andre? Da han nylig ble spurt om dette, svarte han slik:

O'Hagan: When you started to delve into the New Testament, how influential was that on the way you wrote songs? I'm thinking particularly of *The Boatman's Call*, in which there was a definite change of tone and, indeed, a different kind of song.

Cave: I think so, yes. When I reacquainted myself with the Gospels, in my thirties, I found a language so beautiful, it touched a need in me. It seeped into everything, especially my songs. There is nothing like the Gospels in literature – and the great human drama at the centre, the story of Jesus.³⁸

Hva er identiteten til båtmannen i albumtittelen? Flere forskere mener det dreier seg om fergemannen Kharon fra gresk mytologi.³⁹ Kharon brakte de nylig døde over elva Styx, som skilte de dødes verden fra de levendes. Han beskrives som en gammel mann, kledd i skitne klær, med hule kinn og et ukjemmet skjegg; en bister fergemann som staker sin båt med en lang påle. Caves biograf Mark Mordue mener imidlertid at «båtmannen» «is an overt reference to Jesus and his apostles».⁴⁰

På *The Boatman's Call* opptrer «båtmannen» i sangen «Lime-Tree Arbour», som innledes med setningen «The boatman calls from the lake». Det er imidlertid ikke noe som forbinder tematikken i sangen med døden. Mens albumtittelen er «Båtmannens kall», synger Cave i «Lime-Tree Arbour» at båtmannen kaller – fra innsjøen, og ikke fra elvebredden. Betegnelsen «båtmann» brukes flere ganger i kristen tradisjon om Jesus. I det apokryfe evangeliet *Andreas og Mattias' gjerninger* spiller Jesus, som styrmann i en båt, en sentral rolle.⁴¹ I engelske oversettelser av dette skriftet kalles han «the boatman». Et eksempel fra nyere tid er «Waiting for the Boatman's Call», en sang skrevet av den amerikanske forkynneren Tice Elkins tidlig i forrige århundre. Her har Jesus overtatt rollen til Kharon, og sangen handler om hvordan den troende venter på båtmannens kall, det vil si døden, og det påfølgende evige livet med Jesus.

Cave har uttalt følgende om *The Boatman's Call*: «There are more overtly Christian concerns on this album. At that time I was genuinely seduced by much of what I had been reading in the New Testament – which I approached initially as a literary text. At that time the words of Christ had a huge impact over me».⁴² Han nevner ikke Markus spesielt, men peker mer generelt på Det nye testamente, og på Kristi ord. Han sier at han ble *forført* av mye av det han leste, og at Jesu ord hadde stor innvirkning på hans liv. Etter mitt syn er derfor den mest sannsynlige bakgrunnen for uttrykket «båtmannens kall» fortellingen fra evangeliene om da Jesus kalte de første disiplene – ved en innsjø. Markus forteller at en gang Jesus gikk langs Galileasjøen fikk han se Simon og Andreas, som holdt på å kaste garn i

sjøen. Jesus kalte dem og sa: «Kom og følg meg, så vil jeg gjøre dere til menneskefiskere» (Mark 1,16-17).

Å lese Markusevangeliet som litteratur

Mens interessen for å lese Markus som litteratur for alvor slo gjennom hos bibelforskere tidlig på 1980-tallet, oppdaget sentrale aktører innenfor litteraturvitenskapen Markusevangeliet på et langt tidligere tidspunkt. I boka *Mimesis. Virkelighetsfremstillingen i Vestens litteratur* hevdet den jødiske litteraturhistorikeren Erich Auerbach at Markus ble skrevet med tanke på at leseren skulle bli stilt overfor et valg: «Likesom uten noen medvirkning fra hans [Markus'] side, bare ved en indre bevegelse i det han forteller, blir historien konkret anskuelig. Og beretningen vender seg til alle og enhver. Enhver blir oppfordret, ja, tvunget til å ta et standpunkt for eller imot beretningen».⁴³ Det var nettopp dette som skjedde med Svein Tindberg da han leste Markus:

Det er ein stor forskjell frå Markusevangeliet til andre store tekstar i verdslitteraturen. Den største er at forfattaren påstår at historia er sann, og at helten ikkje er Supermann, men sonen til Gud. Det var som om Markus heile vegen banka på døra og spurde: Trur du eigentleg på det? Så sa eg til meg sjølv: Ja, det gjer eg faktisk. Ikkje slik at livet mitt vart snudd på hovudet. Men eg valde å seie at eg trur.⁴⁴

I sin innledning til Markus drøfter ikke Cave forfatterspørsmålet, og han bruker navnet Markus uten å nevne debatten knyttet til evangeliets opprinnelse. Han skriver imidlertid at Markus trolig er det eldste av de fire evangeliene. Han nevner også hvem som var Markus' informanter, og at Markus ordet stoffet biografisk.

Forskningen på de fire evangeliene gjennomgikk flere store endringer på 1970 og 1980-tallet. Her spiller den litterære vendingen, eller narrativ kritikk, en sentral rolle. Den litterære vendingen innebar at forskere anvendte litterær teori på bibeltekstene, at evangeliene ble betraktet og lest som helhetlige og koherente fortellinger, samt et sterkt fokus på tekstenes retoriske funksjon. Før 1980 ble Markus primært studert med historisk-kritiske briller, som et historisk og teologisk dokument. I 1982 publiserte David Rhoads og Donald Michie boka *Mark as Story: An Introduction to the Narrative of the Gospel of Mark*. Boka har seinere kommet i flere utgaver, og var den første av mange som gjennomførte en narrativ analyse av evangeliet. I stedet for å forsøke å rekonstruere hvilke historiske hendelser som ligger bak Markusteksten, fokuserte de på teksten slik den faktisk foreligger i Bibelen. For å få tak i tekstens struktur brukte de ulike analyseredskaper. Rhoads og Michie var opptatt av tid, sted, personkarakteristikk, plot, og fortellingens fokus. De var dessuten opptatt av hvilke

fortellertekniske virkemidler som anvendes, hvordan teksten er bygd opp med tanke på framdrift og dramaturgi, og på det kommunikative potensialet i teksten.

Dette aspektet står også sentralt i Nick Caves resepsjon av Markus. I likhet med nytestamentlige forskere påpeker han hvordan konfliktperspektivet skaper et tiltagende spenningsforhold mellom Jesus og omgivelsene som preger hele evangeliet.⁴⁵ Han skriver at «det er Kristi guddommelige inspirasjon i kontrast til den tungnemme fornuften hos dem rundt ham som gir Markus' beretning dens spenning, dens drivkraft».⁴⁶ Cave skriver at «det later til at nær sagt alt det Kristus gjør i Markus' beretning på sett og vis er forberedelser til hans død [...]. Markus handler åpenbart først og fremst om Kristi død».⁴⁷ Helt i tråd med dette hevder en kjent nytestamentlig forsker at «the Gospel of Mark can be characterized as a passion narrative with an extended introduction».⁴⁸

Cave har flere ganger påpekt at han er fascinert av Markus' bruk av ordet «straks» («straightway» og «immediately»). «Straks» (gresk: *euthus*) brukes 42 ganger hos Markus, mens Matteus bruker det 6 ganger, og Lukas 3. I hele Det nye testamente (unntatt hos Markus) brukes det 12 ganger. Det tilfører fortellingen et element av noe påtrengende og utfordrende, noe som haster: «I like Mark a lot because it's so urgent, he'll get the basic bones of the story down and it seems like he's really rushing to get it done, and it's quite exciting in that way».⁴⁹ I innledningen til Markus beskriver Cave dette som et stilistisk grep forfatteren benytter seg av for å gjøre fortellingen levende og aktuell: «'Straks' knytter den ene begivenheten til den andre, alle 'løper', 'stimler', blir 'forferdet', og Kristi kall forlenes med en blendende nødvendighet».⁵⁰ Cave sammenligner forfatteren av evangeliet med et barn, som formidler noe livsviktig og derfor har dårlig tid:

Det gjorde han [Markus] med en slik åndeløs fastholdelse, en så tvingende fortellende kraft, at man ser for seg et barn som gjenforteller en forbløffende beretning, stabler kjensgjerning på kjensgjerning, som om hele verden står og faller med den, noe den selvsagt gjorde for Markus.⁵¹

Markus er opprinnelig en muntlig fortelling, og Cave påpeker hvordan det muntlige aspektet preger komposisjonen og presentasjonen til forfatteren. Et kjennetegn ved Markus er *parataxis*: at hendelser følger etter hverandre, bare forbundet med et enkelt «og» eller «igjen». Fortellingen mangler overganger og setninger som forbinder de ulike episodene med hverandre: «Markus' evangelium er som skranglende knokler, så rå, sterk og gjerrig på informasjon at beretningen lider av fraværets melankoli. Dypt tragiske scener behandles med en slik nøkternhet og rå sparsommelighet at de blir nesten håndgripelige i sin vergeløse sorgfullhet».⁵² Selv om Nick Cave ikke er bibelforsker, er det mange likhetstrekk mellom hans narrative analyse og nyere forskning på Markusevangeliet.

Fra transformasjon til resepsjon

Studiet av resepsjonshistorien til Markus og andre bibeltekster har dokumentert at de påvirker og fremkaller følelser hos leseren. Et eksempel på dette er forfatteren Geir Gulliksen, som i 2013 kom med sin tolkning av Markus, i boka *Je sus (eller hvordan leve)*. Han leste Markusevangeliet som roman, ikke som hellig tekst. Dette gjorde noe med hans opplevelse av teksten: «Jeg tror at det som skjer med deg når du leser for eksempel Markusevangeliet som en roman, er at du begynner å lese. At du våkner som leser, at du reiser deg og løfter hodet og blir voksen i forhold til teksten».⁵³ Ti år tidligere hadde han lest Markus uten særlig utbytte, men når han nå leste det på nytt skjedde noe uventet:

Jeg leste det slik man leser en roman eller et dikt. Det førte til at jeg så hva som står der, ikke bare det jeg forventet at skulle stå. Og da ble jeg så overrasket over Jesus, hvor sterkt og mangetydig det portrettet er. En så levende litterær figur! Lett å kjenne seg igjen i, lett å like og mislike, vanskelig å forstå.⁵⁴

Nick Caves utgangspunkt da han begynte å lese Markus var en sterk fascinasjon for gudsbildet i Det gamle testamente, og en tilsvarende kritisk holdning til Jesus-skikkelsen, slik han kjente Jesus fra forkynnelsen i kirken. Cave bruker Markus' Jesusbilde for å kritisere det bildet kirken formidler. Han ønsker seg isteden en Jesus som utfordrer kirken i hans egen samtid:

Den Kristus som kirken byr oss, den blodfattige, fredsommelige «Frelseren» – mannen som smiler vennlig til en barneflokk, eller rolig og avklaret hengende på korset – frarøver Kristus hans mektige, skapende sorg og hans kokende sinne, som møter oss med slik kraft i Markus. Slik frarøver kirken Kristus hans menneskelighet for å by oss en skikkelse vi kanskje kan «lovprise», men ikke forholde oss til.⁵⁵

I boka *Mannen Jesus* skrev Eivind Berggrav at «enhver har sin egen Jesus. Har en ikke det, har en ingen».⁵⁶ Caves Jesus er ikke den blodfattige frelseren som kom for å utfri menneskene fra deres synder. Markus mangler både fortellingen om Jesu overnaturlige fødsel, og oppstandelsesberetningen (som ikke er med i de eldste håndskriftene). Det er derfor ikke overraskende at forestillingene om jomfrufødsel og kroppslig oppstandelse ikke finner gjenklang hos Cave:

The Christ figure is extremely important to me as it's a human face of a kind of spiritual existence. I kind of believe that we're all sons of God, but I don't take the Bible literally. I don't believe in the virgin birth or the Resurrection. I believe in the

Resurrection as a metaphor really, a metaphor for ‘rising up above an earthly existence’.⁵⁷

I et intervju fra 2005 forteller Cave at den teksten fra Markus som har gjort sterkest inntrykk på han, er fortellingen om kvinnen som rørte ved Jesu kappe (Mark 5,25-34). Hun hadde hatt blødninger i tolv år, men hun nærmet seg Jesus bakfra, og da hun rørte ved kappen hans ble hun straks frisk. Eller slik Cave gjengir det: «He [Jesus] says: ‘You are made whole – go now’. It was that notion of being made whole which to me was a very human idea. That to be made whole is to be human; that was the human nature of him».⁵⁸

Det har tidligere blitt påpekt at Caves teologi har markante likhetstrekk med den til William Blake.⁵⁹ Han har delvis overtatt og videreført Blakes syn på gudsbildet i Det gamle testamente. Når han gjenoppdager Jesus, tolker han Jesu liv i lys av William Blakes kristologi. Jesus gjorde ikke kvinnen med blødninger frisk i kraft av at han var Guds Sønn. Han gjorde det fordi han var et menneske som ble ett med den guddommelige imaginasjonen. Med sin introduksjon har Cave dermed gitt sitt svar på det spørsmålet Jesus stiller disiplene omtrent nøyaktig midt i Markusevangeliet: «‘Og dere’, spurte han, ‘hvem sier dere at jeg er?’» (Mark 8,29).

Mennesket Jesus og imaginasjonen

Det ene ordet som fremfor alt kjennetegner Jesus hos Cave, er imaginasjon. Dette begrepet er helt sentralt i kristologien til William Blake, som satte likhetstegn mellom Jesus og imaginasjonen. Dette fant gjenklang hos Cave, og for Cave er sammenhengen mellom imaginasjonen og den kreative prosessen sentral: «To me, this line seems to sum up, among other things, the process of songwriting. William Blake said: ‘Jesus is the imagination’, and these words have always resonated with me. They have bound together the notion of Jesus and the creative act and lifted it into the supernatural sphere».⁶⁰

Cave bruker ordet imaginasjon tre ganger i innledningen til Markus. For det første bruker han det om noe menneskeheten mangler eller har for lite av. Mangelen på imaginasjon hos menneskene bidro indirekte til at Kristus måtte dø: «For meg var det som om Kristus var et offer for menneskehetens mangel på fantasi («imagination»), som om han ble spikret til korset med nagler av skapende stillstand».⁶¹

For det andre sier ikke Cave at det unike ved Kristus er at han både var Gud og menneske. Kristus var mennesket som ble ett med den guddommelige imaginasjonen, den kreative kraften som gjorde ham i stand til å gjøre mennesker hele. Både hos Blake og Cave er Jesus mennesket som ble lik Gud. Det som førte ham i døden var mangelen på imaginasjon hos hans motstandere, og at «all the outpourings of His brilliant, jewel-like imagination» ble misforstått og avvist:

Kristi førti dager og førti netter i ørkenen utsier også noe om hans enslighet, for når Kristus påtar seg sin gjerning rundt Galilea og Jerusalem, trer han inn i en sjelens ørken der alle utgytelser fra hans strålende, gnistrende innbilningskraft («imagination») i tur og orden misforstås, avvises, overses, hånes og nedverdiges, og til slutt fører ham i døden.⁶²

For det tredje bruker han «imagination» om det som gjør at alle mennesker kan bli lik Kristus, fordi alle er i besittelse av den samme imaginasjonen som Jesus var bærer av. I teologien til William Blake innebærer inkarnasjonen at skillet mellom Gud og menneske oppheves, fordi mennesket er utrustet med den samme kraften som Jesus hadde. Inkarnasjonen er derfor ikke bare en enkeltstående hendelse, men like mye en tilstand, hvor imaginasjonen forbinder Gud med mennesket og mennesket med Gud. Cave forstår imaginasjonen på samme måte som Blake:

Den grunnleggende menneskeligheten i Markus' Kristus gir oss en mal for våre egne liv for at vi skal ha noe å strekke oss etter snarere enn å akte, noe som kan løfte oss fri fra våre jordbundne liv snarere enn bekrefte forestillingen om at vi er små og uverdige [...]. Ved sitt eksempel ga han vår innbilningskraft [«imagination»] frihet til å stige og fly – til å bli Kristus-like.⁶³

I essayet «The Flesh Made Word» skrev Cave at Kristus ikke er Ordet som ble kjøtt, men kjøttet eller mennesket som ble Ord.⁶⁴ I boka *William Blake. The Politics of Vision* hevdet Mark Schorer at «Blake's Christ is not the Word become Flesh, but the Flesh become the Word».⁶⁵ Schorers beskrivelse av Blakes syn på Kristus er med andre ord identisk med Cave sitt syn. Selv om det er påfallende hvor likt Cave og Schorer ordlegger seg trenger ikke det bety at Cave har kopiert Schorers tekst. Det kan likeså gjerne handle om at begge oppfatter kristologien til William Blake på samme måte. Blake skrev at «all deities reside in the human breast», og «God becomes as we are, that we may be as he is».⁶⁶ Dette er mulig fordi den guddommelige imaginasjonen finnes i alle mennesker: «Imagination is not a State: it is the Human Existence itself».⁶⁷ For Blake og Cave er imaginasjonen en ontologisk realitet – en måte å være og leve på. Vektleggingen av imaginasjonens betydning er kanskje Caves mest originale bidrag til resepsjonen av Markusevangeliet. Her har han hentet fram tradisjonen fra William Blake, og gjort Blakes syn på Kristus og på den skapende og kreative prosessen relevant igjen for en ny tid.⁶⁸

Maria Küchens transformative lesning av Nick Cave

I 2015 spurte Svenska Bibelsällskapet tretten svenske forfattere om de kunne skrive hver sin tekst om sitt forhold til Bibelen. En av de som ble spurt var Maria Küchen (f. 1961). Hun

debuterte i 1989 og har gitt ut mange romaner og diktsamlinger, samt faglitteratur. Küchen påpeker Bibelens betydning som litteratur: «Även för många inbitna ateister är och förblir Bibeln ett av de största litterära verken genom tiderna». Nick Cave har spilt en viktig rolle i Küchens forståelse av Bibelen, og særlig hans innledning til Markus, som ifølge Küchen har «fungerat som en nyckel till förut låsta dörrar». I likhet med Cave oppholdt hun seg lenge i Det gamle testamente: «Jag har alltid vetat att Gamla testamentet måste finnas där, att varje ord där är nödvändigt, till och med de allra mest bisarra, hatiska och bloddryppande passagera – men varför?». ⁶⁹ Hun identifiserte seg med Cave da han beveget seg fra Det gamle til Det nye testamente:

I dag tänker jag på Gamla testamentet som den hårda mörka mylla Evangeliet växte ur. Det er inte en bild jag har kommit på själv. Jag har knyckt den från rocksångaren Nick Cave [...]. Cave beskriver passagen från Gamla testamentet till evangeliet som en alkemisk process – oädla metaller blir silver och guld. Hans väg til Jesus framställs som en mognad, ett mjukande, ett varmare förhållningssätt til världen. ⁷⁰

Hun beskriver hvordan Nick Caves forvandling har gjort inntrykk på henne, og at hun finner Caves bilde av Jesus tiltrekkende. Hos Cave kommer ikke Jesus for at mennesker skal knele for ham, eller underkaste seg, han kommer tvert imot som en befrier. Litt senere skriver hun at Cave har åpnet Bibelen for henne på en ny måte: «Tack vare Nick Cave har jag fått hjälp med att forstå Skriftens grundförutsättningar». ⁷¹ Hans innledning til Markus har åpnet låste dører, og bidratt til at hun har fått en større forståelse av sammenhengen mellom de to testamentene i Bibelen:

Nick Caves introduktion til Markusevangeliet har betytt oändlig mycket för min egen bibelläsning. Den har fungerat som en nyckel til förut låsta dörrar. Jag har alltid vetat att Gamla testamentet måste finnas där, att varje ord där är nödvändigt, till och med de allra mest bisarra, hatiska och bloddryppande passagera – men varför? Nick Cave fick mig att forstå varför. Han må framstå som en udda pastor, men det finns få personer jag hellre skulle idka bibelstudium med. ⁷²

Hun omtaler Bibelens tekst-verden som en skog, hvor det er lett å gå seg vill: «Att röra sig i dess mångtusenåriga marker kommer med en risk: här finns stup att falla utför, svampar man inte bör äta och snåriga osköna partier som måste forceras för att nå höjderna. Om inte, vore skogen ingen skog utan en perfekt och trevlig parkanläggning som kan behaga i stunden men snart tröttnar man på den». ⁷³ Küchen mener derfor at en som begynner å lese i Bibelen kan ha nytte av å lytte til en mer erfaren leser. I hennes tilfelle ble det Nick Cave som fylte den rollen.

Oppsummering

Hans-Georg Gadamer skriver i *Sannhet og metode* at «litteraturen fungerer som en åndelig bevaring og overlevering, og bringer derfor sin skjulte historie med seg inn i enhver nåtid».⁷⁴

Det var en slik skjult historie Nick Cave oppdaget da han leste Markus, og som han med sin introduksjon ønsker å åpne opp og gjøre relevant for sin egen samtid. Dette skyldes at han hadde en transformativ leseropplevelse da han leste Markusevangeliet. Det medførte en radikal endring i Caves syn på Jesus; noe han trodde var fullstendig irrelevant ble plutselig aktuelt og viktig. Cave fikk «et lys», han så noe han ikke hadde sett før. Et resultat av den transformativ leseropplevelsen var at han oppdaget at tekstens hovedperson ikke bare tilhører historien, men også nåtiden. Den Jesus-skikkelsen som ble relevant for Cave var imidlertid ikke Kristus – den opphøyde og guddommelige frelseren, men mennesket Jesus – kunstneren, helbrederen og forløseren, han som gjorde andre hele.

Noter

- 1 Tangerås 2020, 1-2.
- 2 Tangerås 2018, 421.
- 3 Myers 2011, 2.
- 4 Gadamer 2010, 131 og 133.
- 5 Gadd 2020, 30.
- 6 Rosenblatt 1982, 269.
- 7 Cave 1997, 137.
- 8 James 1982, 194.
- 9 Augustin 1992, 153.
- 10 Ibid., 153-54.
- 11 Gadd 2020, 31.
- 12 Ziolkowski 2014, 5-6.
- 13 Rogstad og Størdal Berntsen 2004.
- 14 Steenbuch 1998, 35.
- 15 For en kort biografi om Nick Cave, se Kvalvaag 2020, 33-35.
- 16 Wandrup 2004, 54.
- 17 Dwyer 1994.
- 18 Boer 2012, 3.
- 19 Dwyer 1994.
- 20 Johnston 1995, 203.
- 21 Stanford 2018, 235.
- 22 Johnston 1995, 191.
- 23 Boer 2012, 4.
- 24 Welberry and Dalziell 2009, og Baker 2013.
- 25 Gyllström 2001.
- 26 Cave 1999, vii.
- 27 Caws 1990, 2.
- 28 Cave 1999, vii-viii.
- 29 Ibid., viii.
- 30 Ibid., viii.
- 31 Maas 1984:214.
- 32 Ibid., 141-163.
- 33 James 1982, 382.
- 34 Cave 1999, xi.
- 35 Wandrup 1999, 7.
- 36 Cave 1999, ix.

-
- 37 Boer 2012, 63.
38 Cave and O'Hagan 2022, 82-83.
39 McCredden 2009, 172 og Billingham 2013, 16.
40 Mordue 2020, 383.
41 Aasgaard 2011, 123.
42 Hanson 2011, 8.
43 Auerbach 2002, 56.
44 Walgermo 2011.
45 Kingsbury 1989.
46 Cave 1999, x.
47 Ibid., xi.
48 Koester 1994, 294.
49 Dwyer 1994.
50 Cave 1999, ix.
51 Ibid., ix.
52 Ibid., ix.
53 Haagensen 2014.
54 Ibid.
55 Cave 1999, xi-xii.
56 Berggrav 1941, 9.
57 *WithGuitars* 2011.
58 Snow 2010, 171.
59 Kvalvaag 2020, 59-62.
60 Cave 2020, Red Hand Files # 130.
61 Cave 1999, xi.
62 Ibid., ix-x.
63 Ibid., x og xii.
64 Ibid., 137-142.
65 Schorer 1959, 57.
66 Erdman 1982, 38 og 3.
67 Erdman 1982, 132.
68 Mer om dette hos Kvalvaag 2020, 47-50.
69 Küchen 2015, 23, 21 og 21.
70 Ibid., 20.
71 Ibid., 21.
72 Ibid., 21.
73 Ibid., 22.
74 Gadamer 2010, 194.

Litteratur:

- Aasgaard, Reidar (red.) 2011. *Tidligkristne apokryfer*. Verdens hellige skrifter. Oslo: Bokklubben.
- Auerbach, Erich 2002. *Mimesis. Virkelighetsfremstillingen i Vestens litteratur*. Oslo: Gyldendal.
- Augustin 1992. *Bekjennelser*. Oslo: Aschehoug.
- Baker, John H (ed.). 2013. *The Art of Nick Cave. New Critical Essays*. Bristol: Intellect.
- Berggrav, Eivind 1941. *Mannen Jesus – Sjelelægen*. Oslo: Aschehoug.
- Billingham, Peter 2013. «'Into My Arms': Themes of Desire and Spirituality in *The Boatman's Call*», i Baker (ed.), 13-25.
- Boer, Roland 2012. *Nick Cave. A Study of Love, Death & Apocalypse*. Sheffield: Equinox.
- Brown, Mick 1998. «Cave's New World». 2. May. *The Telegraph*. https://www.badseed.org/~cave/interviews/98-05-02_telegraph.html

-
- Cave, Nick 1997. *King Ink II*. London: Black Spring Press.
- Cave, Nick 1998. *The Gospel According to Mark. With an Introduction by Nick Cave*. Edinburgh: Canongate.
- Cave, Nick 1999. *Markus' evangelium. Med forord av Nick Cave*. Oslo: J.M. Stenersens forlag.
- Cave, Nick 2020. The Red Hand Files (RHF). <https://theredhandfiles.com>
- Cave, Nick & Sean O'Hagan 2022. *Faith, Hope and Carnage*. Edinburgh: Canongate Books.
- Caws, Mary Ann 1990. *Women of Bloomsbury: Virginia, Vanessa, and Carrington*. London: Routledge.
- Dwyer, Michael 1994. «Nick Cave Interview». *Revue*. December. https://www.badseed.org/~cave/interviews/94-12-08_revue.html
- Erdman, David V. 1982. *The Complete Poetry & Prose of William Blake*. Berkeley: University of California Press.
- Gadamer, Hans-Georg 2010. *Sannhet og metode. Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. Oslo: Pax.
- Gadd, Ian 2020. «Ready Reader One: Recovering Reading as an Ambient Practice», i Tom Abba, Jonathan Dovey, Kate Pullinger (eds.): *Ambient Literature. Towards a New Poetics of Situated Writing and Reading Practices*. New York: Palgrave Macmillan.
- Gulliksen, Geir 2013. *Je sus (eller hvordan leve)*. Moss: Flamme forlag.
- Gyllström, Urban 2001. «I'm a funny guy – Nick Cave pratar». *Sonic Magazine* # 2. <https://sonicmagazine.com/2017/09/26/nick-cave/>
- Haagensen, Nils-Øivind 2014. «Skjønnlitteratur er man ikke enig eller uenig i». Flamme forlag, 28. januar. <http://www.flammeforlag.no/blogg/skjonnlitteratur-er-man-ikke-enig-eller-uenig-i>
- Hanson, Amy 2009. «Sleeve Notes» til *The Boatman's Call*. Mute Records, London.
- James, William 1982. *The Varieties of Religious Experience*. London: Penguin Books.
- Johnston, Ian 1995. *Bad Seed. The Biography of Nick Cave*. London: Abacus.
- Kingsbury, Jack Dean 1989. *Conflict in Mark*. Minneapolis: Fortress Press.
- Koester, Helmut 1994. «Written Gospels or Oral Tradition»? *Journal of Biblical Literature* 113/2, 293-97.
- Kvalvaag, Robert W. 2020. «'Som hos Blake'. Nick Cave og den guddommelige imaginasjonen». *Din – tidsskrift for religion og kultur*, nr. 1-2.
- Küchen Maria 2015. «Den stora skogen», i Erik Aurelius och Mikael Wininge (red.), *Boken om oss alla. Tretton röster om Bibeln*. Uppsala: Bibelsällskapets Förlag.
- Maas, Jeremy 1984. *Holman Hunt and the Light of the World*. London: Scholar Press.
- McCredden, Lyn 2009. «Fleshed Sacred: The Carnal Theologies of Nick Cave», i Welberry & Dalziell (eds.), 167-185.
- Mordue, Mark 2020. *Boy on Fire. The Young Nick Cave*. London: Allen & Unwin.

-
- Myers, Kelly A. 2011. «Metanoia and the Transformation of Opportunity». *Rhetoric Society Quarterly*, 41:1, 1-18.
- Rhoads, David, Johanna Dewey & Donald Michie 2012. *Mark as Story: An Introduction to the Narrative of a Gospel*. 3. edition. Minneapolis: Fortress Press.
- Rogstad Britt & Helga Størdal Berntsen 2004. «Tro på teater». *Vårt Land* 22. april 2004, side 21.
- Rosenblatt, Louise M. 1982. «The Literary Transaction: Evocation and Response». *Theory Into Practice* 21, no 1, 268-77.
- Schorer, Mark 1959. *William Blake. The Politics of Vision*. New York: Vintage Books.
- Sierksma, Peter 1997. «Sometimes I think, this is God speaking to me». *Trouw* 18.6. https://www.bad-seed.org/~cave/interviews/97-06-18_trouw.html
- Snow, Mat 2010. *Nick Cave Sinner Saint: The True Confessions*. London: Plexus Publishing.
- Stanford, Peter 2018. *What We Talk About When We Talk About Faith*. London: Hodder & Stoughton.
- Steenbuch, Bethen 1998. «Når Gud tar kontakt». *Aftenposten* 8. april, side 35.
- Tangerås, Thor Magnus 2015. «Hvordan lesing kan forandre liv. Om litteraturens terapeutiske potensial», i Ridderstrøm, Helge & Tonje Vold (red.), *Litteratur- og kulturformidling. Nye analyser og perspektiver*. Oslo: Pax.
- Tangerås, Thor Magnus 2018. «*How Literature Changed my Life*»: A Hermeneutically Oriented Narrative Inquiry into Transformative Experiences of Reading Imaginative Literature. PhD-avhandling. Oslo: OsloMet.
- Tangerås, Thor Magnus 2020. *Literature and Transformation. A Narrative Study of Life-Changing Reading Experiences*. London: Anthem Press.
- Vatnøy, Lillian 2004. «Duggfrisk Nick Cave». *NRK* 27. september.
- Walgermo, Alf Kjetil 2011. «Naiv i trua», *Vårt Land*, 8. desember.
- Wandrup, Fredrik 1999. «Med Gud på sin side». *Dagbladet* 30. april.
- Wandrup, Fredrik 2004. «Elsker Munch og Ibsen». *Dagbladet* 28. september.
- Welberry, Karen & Tanya Dalziell 2009 (eds.). *Cultural Seeds. Essays on the Work of Nick Cave*. Farnham: Ashgate.
- WithGuitars*. Music Magazine 2011. «Nick Cave – The Murder Ballads Interview». 2. mars. <https://www.withguitars.com/nick-cave-the-murder-ballads-interview/>
- Ziolkowski, Theodore. «‘Tolle Lege’: Epiphanies of the Book». *The Modern Language Review*, vol. 109, No. 1, 1-14.

Robert W. Kvalvaag,
Dosent i RLE,
Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier,
OsloMet
(f. 1956)

robert@oslomet.no